

ratio scandali, vel perturbationis publici ordinis; quia bonum privatum semper bono publico cedere debet. Qui autem obtinet causam per sententiam iniustam, rem sibi adiudicatam recipere nequit, vel eam restituere debet, et insuper omnia damna et expensas parti adversae reparare tenetur (17). Si tamen in bona fide fuerit, hac evanescente rem alienam tantum reddere debet iuxta dicta de possessore bonae fidei, n. 635. (18)*.

APPENDIX I.

DE IURATIS (19).

955. — *Iurati*, sic dicti ob iuramentum, quod praestant de munere sibi credito recte exercendo, sunt viri selecti ex civium primoribus ad partem aliquam iudicum propriam obeundam. Adhibentur tantummodo in causis criminalibus, et munus eorum est pronuntiare circa existentiam facti et culpabilitatem accusati; deinde vero iudices poenam iuxta legem decernunt. Institutio Iuratorum, ab Anglis sumpta, creata fuit in gratiam reorum, ut a viris gravibus sorte designatis factum examinaretur, nullo affecto maligno erga accusatum, utpote plerumque sibi plane ignotum, adeoque ut illud factum certius cognosceretur.

Iurati desumuntur ex civibus notabilibus lege determinatis. Corpus Iuratorum (*le Jury*) constat duodecim civibus pro singulis iudicandis.

Iurati, qui sorte ad sessionem Curiae dictae *d'Assises* designantur, easdem contrahunt obligationes ac ipsi iudices, quorum magna ex parte

falso allegata et probata, sive ex iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae, manetque parti laesae, tametsi non appellet, ius suum, licebitque, si absque scandalo possit, recuperare bona. Dixi, in foro conscientiae: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio iuridica spectatur, sententia probata servanda est ad evitanda scandala et incommoda: neque elapso termino, intra quem appellare licebat, actio ei conceditur, lege sic statuente tum in poenam pigritiae, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis.

(17) Idecirco *laesus potest, nisi alter iuste praescripserit, per occultam compensationem sua recipere, quia recuperat ius suum.* S. Alphonsus, lib. 4. n. 215.

(18) *Qui bona fide rem postulavit a iudice, et bona fide accipit, remque*

bona fide possedit tempore ad praescribendum necessario, non tenetur restituere, quia legitime praescripsit. S. Alphonsus, lib. 4. n. 215.

(*) An iudex laicus vel syndicus pronuntiare possit secundum civiles leges divortium inter coniuges, disputabitur *de Matrim.* ubi *de Divortio.*

(19) Quaestio, an conferat ad bonum commune ista *Iuratorum* institutio, nostri instituti non est. Equidem contra se habet iudicium et praxim omnium retro saeculorum. Insuper cum rectum iudicium a peritia demum, et integritate iudicantium dependeat, num sperare hoc licebit ab istis iuratis, potiusquam ab ordinariis iudicibus? Recole quae in Anglia gesta sunt circa eos, qui adversus vitam Imperatoris Gallorum nonnullos ante annos moliti sunt. Huius anglicae institutionis incommoda et absurda habes a Saint-Paul egregie exposita.

munus exercent, et proinde de Iuratis, sicut de ipsis iudicibus, generatim dicendum est.

956. — *QUAER. Utrum IURATUS dare possit votum contra accusatum, iuridice quidem de crimine convictum, sed cuius innocentiam privata scientia certo cognoscit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia hoc videtur contra mentem legis. Iurati enim pronuntiare debent tantum circa factum, ac iuxta intimam convictionem, quam de eius existentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem sententiae suae. Imo ex ipsa lege sententiam suam nec tenentur fundare ex tali numero testium, nec ex his vel istis rationibus a variis partibus in medium adductis, etc. Ergo votum dare debent tantum iuxta id, quod in foro conscientiae sentiunt. Itaque spectato munere, quod Iuratis imponitur, facile patet minime circa eos locum habere controversias illas, quae de iudicibus agitantur n. 2.

APPENDIX II.

DE ARBITRIS

957. — Arbitri dicuntur, qui ab utraque opposita parte ad litem aliquam dirimendam instar iudicum sponte eliguntur, aut admittuntur.

Pactum, quo facultas litem componendi ipsis tribuitur, vocatur *compromissum* (gallice, *compromis*). Hoc pacto adversae partes mutuo consensu promittunt, se executuras esse quicquid ab arbitris statuatur. *Compromissum* autem confici potest sive scriptura privata, sive scriptura authentica a notario confecta, sive etiam ex consensu communi viva voce expresso coram ipsis arbitris. Sub poena nullitatis in eo tum res diiudicanda, tum etiam arbitratorum nomina referenda sunt.

Arbitri, quicumque sint, semel a diversis partibus admissi, iudicum munere proprie gaudent, eorumque vices omnes gerunt, haud secus ac si a publica auctoritate forent designati. Possunt igitur causam ad se delatam instruere, rem ad aliud tempus opportunius differre, testes audire, et tandem lata sententia litem absolute dirimere. Attamen ex gallica lege civili ut talis sententia in foro externo valeat, agnoscenda est a Praeside tribunalis *primae instantiae* provinciae, in qua lata illa est.

958. — Cum arbitri iudicum munera adimpleant, easdem circiter obligationes, eademque onera ac iudices subeunt. Hinc.

1° Non debent suscipere litem, cui diiudicandae doctrinam sufficientem non habent; secus peccant contra iustitiam commutativam, et restitutionis obligationem contrahunt (20).

(20) Haec ita intellige: peccant semper ob periculum, cui se committunt, errandi in materia iustitiae, nisi forte subsidium

peritorum adhibeant; ad restitutionem vero tenentur, si reipsa damnum errando intulerint.

2° Arbitri iudicare tenentur iuxta leges regionis, nisi partes eis facultatem rem ex aequo et bono componendi impertierint. Tunc enim ex bono et aequo utriusque partis commodum promovere debent.

3° Cavere summopere debent ab acceptatione personarum, ne scilicet odio, aversione aut nimio affectu abstracti, contra regulas aequitatis sententiam ferant. Quoad caetera, eadem dicenda sunt de arbitris ac de ipsis iudicibus.

CAPUT II.

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATI ET PROCURATORIS

959. **Principia.** — I. Advocati et procuratores tenentur ex iustitia commutativa erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio congruo suscipere ac persequi, et dilationes litigantibus damnosas praecavere; secus peccant, et restitutioni sunt obnoxii, sicut supra de iudicibus dictum est.

II. In materia civili nec advocatus rei, nec advocatus generalis causam certo iniustam sustinere licite potest (1): si igitur eam defendendo obtineat iniustam sententiam, omnia damna inde sequentia reparare tenetur, si ab iis non reparentur, in quorum gratiam iniusta sententia cadit. — S. Lig. n. 223.

A fortiori in materia criminali nec advocatus suscipere potest partes accusatoris evidenter iniusti, nec procurator generalis iniuste accusatum persequi, si eius innocentiam sive in principio sive in decursu aut in fine causae detegat, sed accusationem inceptam derelinquere uterque tenetur.

III. Advocatus a cliente interrogatus debet eius causam serio, et ea diligentia, quam rei gravitas postulat, examinare, fidelitatem illi servare, iustitiam vel iniustitiam aperire, et probabilitatem eam obtinendi aut perdendi scrupulose indicare; secus enim clientem ad sumptus inanes impellet, quos ipse resarcire tenetur.

In causa autem dicenda cavere debet a fraudibus, falsis probationibus, aliisque mediis iniustis contra partem adversam; secus enim pariter omnia damna inde sequentia compensare tenetur.

960. **Quaesita.** — **QUAER.** 1° *An advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum?*

Resp. 1° In causis civilibus affirm. cum sententia communi et certa, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. — S. Ligor. n. 222. — Layman. — Sanchez, contra paucos (2).

(1) Adverte, haec dici de causa civili; secus enim usuvenit in causis criminalibus, quando curis advocati saltem ad miseri-

cordiam impelli princeps potest. Vid. infr. q. 1.

(2) Huic Auctoris responsioni addenda

Resp. 2° In causis vero criminalibus, reus semper defendi potest, etiamsi constaret de ipsius culpabilitate, mediis tamen honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus, etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert iniuriam, et praeterea ex suo officio reo, quantum potest, patrocinari debet. — S. Lig. n. 220.

961. — **QUAER.** 2° *Ad quid teneatur advocatus ratione honorarii seu stipendii?*

Resp. 1° Nihil, generatim loquendo, potest accipere ultra iustum, quod vel lege forte taxatum sit, vel iudicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiae advocati, laboris, quem impendit, et consuetudinis receptae.

Resp. 2° Quod pauperes in particulari 1° tenentur gratuito succurrere etiam cum gravi suo incommodo iis, qui in extrema necessitate versantur; 2° item iis, qui in gravi necessitate existunt, tenentur gratis patrocinari, et quidem sud peccato mortali, non tamen cum notabili suo incommodo; 3° denique etiam in communi necessitate causas pauperum tueri tenentur ex charitate, non tamen cum gravi incommodo: sufficit scilicet, ut aliquid operis, quando ab aliis vacet, eis largiatur. — *Hom. apost. tract. 13. n. 69.*

est exceptio quam S. Alphonsus (lib. 4. n. 222.) hisce verbis indicat: *Notant tamen Lugo, Malderus, Diana, et Lorca apud Salmanticenses* (Tr. 29. *App. de Offic. cap. 4. n. 36.*), *quod hoc currit, si probabilitas sit iuris; nam, si sit facti, etiam in pari probabilitate (quia tunc omnino favendum est reo) communiter dicunt, non licere advocato actorem tueri?* Cui exceptioni, quae ex Lugo (*De Iust. et Iur. disp. 41. n. 7.*) sumpta est, addenda praeterea alia exceptionis pars, quam S. Alphonsus omittit, sed subobscure Salmanticenses (l. c.), et satis clare (ibid.) sic expresserat Lugo: *Idem procedit in causa civili: actor enim sciens, se non posse probare contra possessorem, sed rem manere dubiam, iniuste agit, et eum vexat, cum in dubio melior sit causa possessoris: ergo advocatus sciens, rem semper manere dubiam, atque adeo iudicem debere iudicare pro reo, non potest iuste iuvare actorem petentem sententiam iniustam.* Manifestum est autem,

Lugo hic agere de dubio *negativo*; quod clarius ex dictis alibi (disp. 37. n. 113. et 122.) patet.

Imo advertere licet, in allato S. Alphonsi textu non bene allegari Malderum, Diana, et Lorea. Nam Lugo l. c. disp. 41. n. 7.) non pro sua, sed pro contraria sententia eos affert. Idque etiam Salmanticenses notant, aientes (l. c.): *In tali casu, inquit Lugo contra Malderum, Lorcam, et Diana, non potest advocatus licite etc.* Quocirca ex allato S. Alphonsi textu citra damnum tolli posset vox illa, *Communiter*; quippe sententia Lugonis haud communis est Maldero, aut Lorea, aut Diana. Lugo (l. c.) pro se neminem praeter Salas citat, eumque sequuti sunt Salmanticenses, et deinceps Roncaglia, et si qui sunt alii. At praeter Malderum, Lorea, Diana, et Merolla, quos uti a se dissidentes refert Lugo, quamplures alios, quos Sanchez sequitur, ab sententia Lugo dissidentes videsis apud eundem Sanchezium (*Dec. lib. 4. c. 9. n. 51.*).